

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Магомедова Муси Сергосвича

**"Формування системи адаптивного управління діяльністю
коксохімічного підприємства",**

подану до захисту в спеціалізовану вчену раду Д 64.050.02 Національному технічному університеті "Харківський політехнічний інститут" Міністерства освіти і науки України на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

Актуальність теми дисертації та її зв'язок із науковими темами

Промисловість, у тому числі коксохімія, відіграє важливе значення для розвитку всієї економіки та соціальної сфери країни, оскільки впливає на умови функціонування як суб'єктів господарювання, так і населення. В сучасних умовах розвиток коксохімії характеризується високою собівартістю українського коксу, що обмежує попит з боку інших галузей і замикається, в основному, на металургії. Гострий дефіцит якісного коксівного вугілля приводить до парадоксу, коли наявність надлишкових коксових потужностей практично виключає можливість задоволення потреб українських меткомбінатів за рахунок внутрішнього виробництва. Необхідність імпорту зумовлена не просто нестачею товарного обсягу, але й нестачею в Україні спеціальних марок вугілля, необхідних для виробництва коксу. Слабкий попит на українську продукцію з боку експортного ринку; брак коксівного вугілля, відсутність дешевої транспортної інфраструктури – головні камені спотикання вітчизняної коксохімії.

Вирішення зазначених проблем базується на виборі та обґрунтуванні результативної системи управління діяльністю коксохімічного підприємства, яка б дозволяла пристосовуватися до умов зовнішнього та внутрішнього середовищ. Тому, великого значення набуває формування результативної системи адаптивного управління діяльністю коксохімічного підприємства, що підкріплена дієвим механізмом та інструментами цього управління, які ґрунтуються на інформаційно-аналітичному, техніко-технологічному, організаційно-економічному та адміністративно-правовому забезпеченні.

Необхідність створення цілісної теоретико-методичної бази, розв'язання питань формування системи адаптивного управління зумовлює актуальність теми дослідження Магомедова М.С. та її практичну значущість.

Тема поданої до захисту дисертації безпосередньо пов'язана з госпдоговірними НДР: «Техніко-економічне обґрунтування способів забезпечення виробництва коксу в умовах нестабільної вугільно-сировинної

бази коксування» (ДП «Український державний науково-дослідний вуглехімічний інститут УХІН», м.Харків, ДР № 0116U000807), при виконанні якої здобувачем обґрунтовано необхідність та призначення інструменту адаптивного управління технологічністю та якістю виробництва коксу; «Оптимізація складів шихт ПрАТ «АКХЗ» в умовах міжбасейнової сировинної бази коксування 2015 року» (ПрАТ «АКХЗ», м.Авдіївка, ДР № 0115U003887), «Оптимізація реалізації вугільної продукції ТОВ «МЕТІНВЕСТ ХОЛДИНГ» (ПрАТ «АКХЗ», м. Авдіївка, ДР № 0113U005940), де здобувачем проаналізовано властивості вугілля та умови щодо оптимізації шихти за марками виробництва коксу.

Новизна, обґрунтованість та достовірність положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Проводячи оцінку основних положень та висновків дисертації, що виносяться на захист, необхідно підкреслити їх теоретичну обґрунтованість та орієнтацію здобувача на чітке формулювання власної позиції.

Підтвердженням наукової аргументованості та обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертаційній роботі, є логічна послідовність у постановці і виконанні завдань згідно мети дослідження. Робота містить необхідні теоретико-методичні та аналітичні розробки, що належним чином висвітлені у відповідних розділах роботи. Всі розрахунки та фактологічні матеріали сконцентровані безпосередньо в тексті роботи, що забезпечує сприйняття результатів дослідження.

Теоретико-методичну базу дисертаційної роботи склали загальнонаукові положення економічної теорії, теорії управління підприємством, наукові праці провідних учених.

У роботі використано загальнонаукові методи: абстрактно-логічний і діалектичний – для уточнення категоріального апарату адаптивного управління; аналізу й синтезу – для розробки методичних положень щодо доцільності використання системи адаптивного управління коксохімічним підприємством; спеціальні методи (статистичний, індексний, факторний аналіз, економіко-математичного моделювання): – для формування інструментів управління технологічністю та якістю виробництва коксу, безбюджетного управління витратами, оцінки результативності системи адаптивного управління діяльністю коксохімічного підприємства.

Результати дисертаційної роботи повною мірою апробовані на Міжнародних науково-практичних конференціях: «Стратегія інноваційного розвитку економіки: бізнес, наука, освіта» (м. Харків, 2015 р.); «Перспективні напрями наукових досліджень – 2015» (м. Братислава,

Словаччина, 2015 р.), «Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я» (м. Харків, 2016 р.); «Проблеми техніки і технології переробних виробництв» (м. Красноармійськ, 2016 р.); «Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність. Форвард-2016» (м. Харків, 2016 р.); III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми розвитку національної економіки (м. Умань, 2015 р.) та викладені у наукових публікаціях здобувача.

Характеризуючи рівень розкриття та вирішення завдань дослідження необхідно відмітити достатньо високу ступінь обґрунтованості й новизну наукових положень, висновків та рекомендацій дисертаційної роботи. Основний науковий результат дисертаційної роботи полягає в узагальненні теоретичних положень й розробки науково-обґрунтованого методичного інструментарію формування системи адаптивного управління діяльністю коксохімічного підприємства. Оцінку нових наукових результатів, отриманих дисертантом в процесі виконання досліджень, можна звести до наступного:

1. Аналіз теоретичних підходів до визначення сутності понять «адаптація», «адаптивність», «адаптивне управління», дозволили провести їх корегування та удосконалити класифікацію адаптацій (с.18-22), ввести термін «доцільність адаптації» (с.17-18), уточнити сутність поняття «система адаптивного управління» (с.28-34), «структура системи адаптивного управління» (с.34-35) та обґрунтувати напрями щодо формування теоретико-методичного забезпечення системи адаптивного управління (с.35-46).

2. Здобувачем проаналізовано сучасні визначення понять «механізм управління» та «механізм адаптивного управління» та представлено власне бачення останнього (с.48), у результаті обґрунтовано його складові (с.49-51), визначено призначення кожної з них (с. 51-52), процес та етапи їх дії (с.52-53) та взаємозв'язок з відповідними інструментами адаптивного управління (с.54-55), що дозволяє підвищити оперативність та гнучкість впровадження адаптивних заходів.

3. Здобувачем запропоновано науково-практичний підхід до обґрунтування доцільності використання системи адаптивного управління (с.91-100), який ґрунтується на виборі й оцінці показників впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовищ на діяльність коксохімічного підприємства (с.73-89) та враховує якість виробництва коксу (с.89-90), дозволяє встановити лінгвістичну шкалу оцінки «індексу доцільності» (с.100-104), що підвищує аргументованість у проведенні адаптації підприємства для покращення результатів його діяльності.

4. Заслуговує на увагу представлені у дисертації методичні положення щодо формування інструменту управління технологічністю та якістю

виробництва коксу, особливістю яких є комплексність обґрунтування вибору вугілля, технології коксування та післяпічної обробки коксу (с. 108-124), що дозволяє розрахувати максимальний дохід від його реалізації за марками (с. 125-131) при оптимальних обсягах постачання сировини за шахтами та мінімальними цінами (с. 132-135), що сприяє підвищенню дохідності підприємства та виробленню коксу поліпшеної якості.

5. Аналіз існуючих системи управління витратами (с.140-144), дозволив здобувачу запропонувати рекомендації щодо їх безбюджетного управління (с.137-139), що підвищує оперативність виробництвом коксу за марками за складом шихти за марками вугілля (с. 145-151) та дозволяє здійснювати прогноз на короткостроковий період вартості вугілля по марках коксу (с 152- 158), що сприяє зниженню собівартості виробництва.

6. Заслуговує на увагу розроблено здобувачем методичне забезпечення оцінки досягнення результативності системи адаптивного управління (с.159- 181), яке базується на формуванні моделі її комплексної оцінки для коксохімічного підприємства (с. 162-164), встановленні та вимірюванні комплексного інтегрального показника (с. 165-169), розрахунку шкали його оцінки (с. 169-170) та адитивної моделі визначення впливу часткових показників (172-180), що підвищує якість управління коксохімічним підприємством.

Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи

Позитивно в цілому оцінюючи результати дослідження, слід відзначити, що не всі положення роботи є бездоганними. Вона містить деякі дискусійні питання та недоліки, до яких слід віднести такі.

1. При дослідженні понятійно-категоріального апарату здобувач недостатньо приділяє уваги розгляду сучасних вітчизняних вчених щодо трактування понять «адаптація» та «адаптивне управління» (с. 11-13, табл. 1.1 та с. 24, табл. 1.4), яке було би доцільно доповнити цитатами з праць Вороніної А. В., Кучери М.М., Отенка В.І. та інших.

2. Дискусійним, на наш погляд, є виключення з подальшого розгляду та теоретичного обґрунтування поняття «адаптивний потенціал підприємства» та його вплив на дію зазначених інструментів адаптивного управління (пп.1.3, с. 51-55, пп.2.3, с. 92-101). Опис і подальші розробки у цьому напрямі могли б посилити практичну цінність методичних положень за рахунок всього спектру можливих дій підприємства при оцінці та виборі адаптивних інструментів.

3. При визначенні сукупності підприємств коксохімічної галузі, що взяли участь у дослідженні (підрозділ 2.1), автору слід звернути увагу на виробництво інших видів продукції, таких як: кам'яновугільна смола, сирий бензол, сірчана кислота, кам'яновугільний пек, адже вона не є однорідною та спрямована на різні сегменти ринку, що також впливає на можливості підприємства до адаптації (с. 65).

4. У рамках визначення доцільності використання системи адаптивного управління діяльністю коксохімічного підприємства (с. 88-89) недостатньо обґрунтовано те, чому саме були обрані такі показники як: індекс привабливості бізнес-середовища; індекс ефективності державної політики; індекс співвідношення темпів росту реалізованої продукції КХП та ВВП; індекс співвідношення капітальних інвестицій підприємств КХП до капітальних інвестицій в економіку країни; індекс співвідношення темпів росту обсягів реалізації підприємств КХП та України в цілому; індекс співвідношення темпів росту поточних зобов'язань підприємств України та кредиторської заборгованості підприємств КХП (с.88-89, табл..2.9). Автору слід було б узяти до уваги більше чинників, що впливають на показники рівня матеріало- та енергоємності, а також технологічності виробництва коксу.

5. Робота не позбавлена певних лінгвістичних недоліків щодо неточностей назв коксохімічних підприємств (с.94 табл. 2.11, с. 98, табл..2.12 та ін.)

6. Таблиця 2.9 с. 88, на наш погляд, дублюється з таблицею 2.10 (пп. 2.2 та пп.2.3), оскільки мова йде про оцінку зовнішнього та внутрішнього середовищ коксохімічного підприємства. Доцільно було б лише зробити посилання на таблицю 2.10 по тексту.

7. У пункті 3.3 дисертаційної роботи наведено методичне забезпечення комплексної оцінки результативності системи адаптивного управління діяльністю коксохімічного підприємства, яке ґрунтується на використанні моделі факторного аналізу (с.171-181). На наш погляд, для його проведення доцільно було би запропонувати більш автоматизований метод економіко-математичного аналізу.

Проте наведені дискусійні положення і недоліки істотно не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Магомедова М.С. "Формування системи адаптивного управління діяльністю коксохімічного підприємства".

Значущість отриманих результатів для науки й практики

Проведені здобувачем дослідження мають науково-практичне значення, яке полягає у створенні теоретико-методичного підґрунтя щодо формування системи адаптивного управління, що дає можливість сформувати науково-методичні підходи щодо управління технологічністю, якістю, витратами виробництва коксу та оцінити результативність запропонованої системи управління.

До результатів дослідження, які мають найбільшу практичну цінність, належать:

- схеми класифікації адаптації (с.22, рис.1.1) та системи адаптивного управління промисловим підприємством (рис. 1.2, с.36);
- схема механізму адаптивного управління коксохімічним підприємством (рис.1.3, с. 53);
- методичний підхід щодо обґрунтування доцільності використання системи адаптивного управління коксохімічним підприємством (С.77, рис.2.11) та до розрахунку «індексу доцільності» (с.92-93, табл.2.10);
- схема формування інструменту адаптивного управління з управління технологічністю та якістю виробництва коксу (рис. 3.1, с.110);
- схема формування інструменту адаптивного управління з впровадження елементів безбюджетного управління витратами коксохімічного підприємства (рис. 3.10, с.138);
- визначення напрямів та показників досягнення мети адаптивного управління діяльністю коксохімічного підприємства (с.163, табл.3.16) та методичний підхід до розрахунку (с.165-166, табл.3.17) й аналізу (с.172-180) комплексного інтегрального показника оцінки результативності системи адаптивного управління діяльністю коксохімічного підприємства.

Значущість отриманих здобувачем результатів підтверджується успішним впровадженням їх у практичну діяльність ПрАТ «АКХЗ» (акт від 17 червня 2016 р.), ПАТ «ЄВРАЗ Дніпродзержинський КХЗ» (акт від 13.07.2016 р.), ДП «УХІН» (акт від 28 квітня 2016 р.), а також у навчальному процесі НТУ «ХПІ» при викладанні дисциплін «Планування діяльності підприємств», «Операційний менеджмент», «Антикризове управління» (акт від 25 жовтня 2016 р.).

Повнота викладення в опублікованих працях наукових положень, висновків і рекомендацій

Основні положення дисертаційної роботи в повній мірі висвітлені в у 15 наукових працях, з яких: 7 статей у наукових фахових виданнях України (2 –

у наукометричних базах); 2 – у закордонному фаховому періодичному науковому виданні, 5 – у матеріалах конференцій.

Викладення матеріалу дисертації є послідовним, науково обґрунтованим, спостерігається логічний зв'язок проблем, що досліджуються.

Загальний висновок

Дисертація Магомедова М.С. є завершеною кваліфікаційною науковою працею, виконаною на високому науково-теоретичному рівні, присвяченою розв'язанню актуального науково-практичного завдання з розроблення теоретичних положень, методичних підходів і практичних рекомендацій щодо формування системи адаптивного управління діяльністю коксохімічного підприємства.

Зміст дисертаційного дослідження відповідає обраній темі, забезпечує досягнення поставленої мети і завдань дослідження.

Оформлення дисертації та автореферату відповідає встановленим вимогам. Дисертаційну роботу відрізняє логічність викладення матеріалу, доречне використання аналітичних даних та результатів проведених спеціальних обстежень, які підтверджують результати дослідження. Автореферат дисертації в повній мірі розкриває її основні положення та відображає зміст і структуру роботи.

Належний науково-теоретичний рівень, аргументованість і вірогідність отриманих висновків і рекомендацій, наукова новизна, теоретико-методичне і практичне значення роботи дають підстави для висновку, що дисертаційна робота Магомедова М.С. "Формування системи адаптивного управління діяльністю коксохімічного підприємства" за формальними та змістовими ознаками відповідає вимогам п.п. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» (затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567), а здобувач Магомедов Муса Сергєєвич, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

Начальник відділу сировини ПрАТ
«Укрґрафіт», кандидат економічних наук

С. В. Ващилін